

W krainie antycznej frazeologii

- [W krainie antycznej frazeologii](#)

W krainie antycznej frazeologii

Ważne daty

1521–1524 – powstaje słynny obraz flamandzkiego malarza, Joachima Patinira, *Charon przewożący duszę przez Styks*

Scenariusz lekcji dla nauczyciela.

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

I. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:

8. dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie morfologii:

q) potrafi korzystać ze słownika łacińsko-polskiego przy sporządzaniu przekładu;

s) dokonuje poprawnego przekładu prozatorskiego tekstu łacińskiego z zakresu tekstów określonych w kanonie na język polski, w tłumaczeniu zachowując polską normę językową.

II. W zakresie kompetencji kulturowych. Uczeń:

1. posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej:

a) mity o powstaniu świata,

b) mity o bogach olimpijskich i pozostałych bóstwach panteonu greckiego,

c) mity o głównych herosach – Prometeusz, Herakles, Tezeusz, Argonauci,

e) mity ajtiologiczne, wyjaśniające powstanie zjawisk i rzeczy,

f) związki mitologii greckiej z rzymską;

8. potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej:

a) mity o powstaniu świata,

b) mity o bogach olimpijskich i pozostałych bóstwach panteonu greckiego,

c) mity o głównych herosach – Prometeusz, Herakles, Tezeusz, Argonauci,

e) mity ajtiologiczne, wyjaśniające powstanie zjawisk i rzeczy,

f) związki mitologii greckiej z rzymską;

III. W zakresie kompetencji społecznych. Uczeń:

3. dostrzega znaczenie języka łacińskiego oraz kultury starożytnej Grecji i Rzymu dla kultury polskiej, europejskiej i światowej;

4. jest świadomy antycznych korzeni kultury polskiej, europejskiej i światowej;

5. dzięki poznaniu źródeł kultury polskiej, europejskiej i światowej staje się jej świadomym odbiorcą i uczestnikiem.

Nauczysz się

określać znaczenie wybranych związków frazeologicznych;

wskazywać pochodzenie określonych wyrażeń i nazw;

dostrzegać antyczne źródła inspiracji w sztuce.

Rola i znaczenie frazeologizmów antycznej proveniencji we współczesnej kulturze

Frazeologizmy pochodzące z [mitologii](#) starożytnej Grecji i Rzymu oraz mające swoje źródło w kulturze antycznej to nie tylko związki wyrazowe, których znajomość jest elementem

dobrego wykształcenia humanistycznego. To prawda, że wiedza o ich znaczeniu ułatwia nam lekturę tekstów stworzonych przez erudytów i ludzi z klasycznym wykształceniem (trudno wyobrazić sobie bez niej poznanie i zrozumienie chociażby poezji Herberta). Niezaprzeczalnie znajomość *antycznych* frazeologizmów może okazać się przydatna w sytuacjach towarzyskich, w czasie uroczystości ze znanymi i wykształconymi ludźmi, którzy swobodnie operują tego rodzaju zwrotami. Przede wszystkim jednak należy podkreślić, że frazeologizmy zawierają w sobie określoną wizję świata. Pokazują nam, jak ludzie postrzegali i tłumaczyli otaczający świat, siebie samych, historię. W każdym związku frazeologicznym kryje się fascynująca historia związana z obrazem świata wynikającym z wierzeń i wyobrażeń starożytnych.

Joachima Patinira, *Charon przewożący duszę przez Styks*

Uchodzący za ojca pejzażu artysta posłużył się znanym motywem mitologicznym, by upowszechnić nowy typ malarstwa. W czasie, gdy popularne były sceny mitologiczne, a nieznanym był jeszcze pejzaż jako temat artystyczny, Patinir dokonał sprytnego połączenia – pokazał mitologiczną scenę wpisaną w pejzaż.

Joachim Patinir, *Charon przewożący duszę przez Styks*, od 1520 do 1524, Prado, Madryd, [wikipedia.org](https://pl.wikipedia.org/wiki/Joachim_Patinir), Domena publiczna

Rodem z antyku

Alexander Litovchenko, „*Charon przepływający Styks*”, XIX w., kolekcja prywatna, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Charon%20przepływający%20Styks%20Litovchenko.jpg), domena publiczna

William-Adolphe Bouguereau, „*Orestes ścigany przez Furie*”, 1862, Muzeum Sztuki Chryslera, Virginia, USA, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orestes%20ścigany%20przez%20Furie%20Bouguereau.jpg), domena publiczna

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj imiona bogów ich głównym zadaniom:

Furia

bogini płodności, urodzaju, szczęścia,
zmiennego losu, ślepego trafu

Fama

bogini zemsty, prześladowająca
zbrodniarzy, zwłaszcza tych, którzy
skrzywdzili członka swojej rodziny

Temida

bogini sprawiedliwości, obecna
w swych wizerunkach w sądach
i salach sądowych

Fortuna

bogini symbolizująca plotkę, szybko
rozchodzącą się wieść, rozgłos i sławę

Ćwiczenie 4

Które z poniższych określeń możemy potraktować jako synonimiczne względem nazwy *Kraina Cieni*?

Wyspy Błogostawionych i Szczęśliwych

Elizjum

Eden

Ćwiczenie 5

Połącz w pary słowo z odpowiadającą mu definicją.

Perseusz

pogromca Meduzy, wybawiciel
Andromedy, świadek narodzin Pegaza

Fama

śmiełek zrzucony przez Pegaza
z grzbietu w czasie próby dotarcia na
Olimp

Styks

nazywana przez autora *Eneidy* *stugębną*

Bellerofon

jedna z pięciu rzek Hadesu, Charon
przewozi przez nią dusze w swojej łodzi

Zeus

małżonek Temidy

Ćwiczenie 6

Jakie wydarzenie mitologiczne zostało przedstawione na poniższym obrazie?

- Furia zabija Orestesa
- Perseusz pokonuje Meduzę
- Pegaz strąca z grzbietu Bellerofonta

Ćwiczenie 7

Połącz antyczne wyrażenia i nazwy z ich metaforycznym znaczeniem.

Temida

zmienność, nieprzewidywalność

Erynie

natchnienie poetyckie

Fama

sprawiedliwość, bezstronność

Koło Fortuny

wyrzuty sumienia, zemsta

Pegaz

plotka, pogłoska

Polecenie 1

Przetłumacz podany tekst, korzystając ze słowniczka

De Orco

De Orco, qui idem Hades appellabatur, haec traduntur. Ut quisque de vita decesserat, manes eius ad Orcum, sedem mortuorum, a deo Mercurio deducebantur. Huius regionis, quae sub terra fuisse dicitur, rex erat Pluto, cui uxor erat Proserpina, Iovis et Cereris filia. Manes igitur a Mercurio deducti primum ad ripam veniebant Stygis fluminis, quo regnum Plutonis continetur. Hoc transire necesse erat antequam in Orcum venire possent. Cum tamen in hoc flumine nullus pons factus esset, manes transvehebantur a Charonte quodam, qui parva scapha ad ripam exspectabat. Charon pro hoc officio mercedem postulabat, neque quemquam, nisi hoc praemium prius dedisset, transvehere volebat. Quam ob causam mos erat apud antiquos nummum in ore mortui ponere eo consilio, ut, cum ad Stygem venisset, pretium traiectus solvere posset. Ei autem qui post mortem in terra non sepulti erant Stygem transire non potuerunt, sed in ripa per centum annos errare coacti sunt; tum demum Orcum intrare licebat.

Na podstawie: H. Ørberg, *Lingua Latina per se illustrata. Pars I: Familia Romana*, Grena 2003.

Tłumaczenie

Słowniki

Słownik pojęć

Antyk

określenie świata starożytnego, głównie kultury greckiej i rzymskiej z okresu między I tysiącleciem przed naszą erą do V wieku naszej ery

Charon

przewoźnik dusz zmarłych przez rzekę Acheront lub Styks do Hadesu, czyli świata podziemnego;

Frazeologizm /związek frazeologiczny

utrwalone w języku stałe połączenie wyrazów o znaczeniu metaforycznym, nie należy go tłumaczyć dosłownie ani zmieniać żadnych jego elementów; pochodzenie frazeologizmów może być związane z historią, kulturą, zwyczajami, religią, stylem życia lub obyczajami

Hades

nazwa świata podziemnego i imię jego władcy, syna Kronosa i Rei, brata Zeusa, Posejdona, Hery, Hestii i Demeter, małżonka Persefony;

Mitologia

zbiór mitów, czyli opowieści o bogach, wierzeniach i zwyczajach danej społeczności; mitologia jest źródłem wiedzy o kulturze i umysłowości tworzących ją narodów

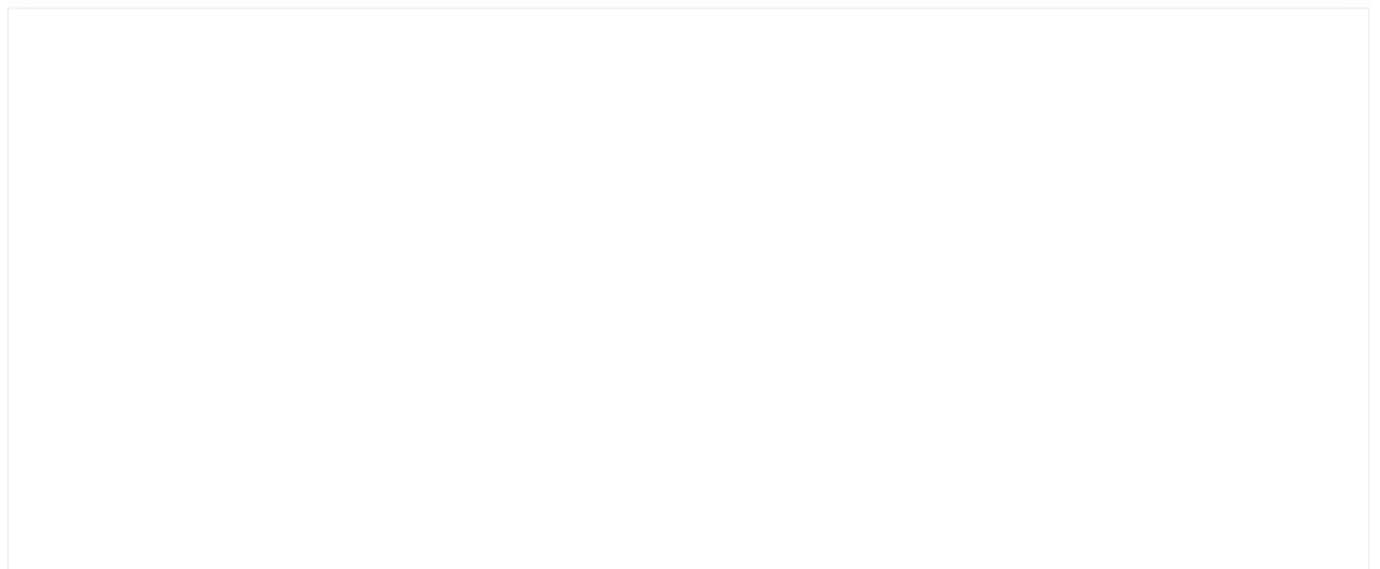
Pegaz

skrzydlaty rumak; według jednej z wersji syn Posejdona i Meduzy; nosiciel piorunów Zeusa, przeniesiony między gwiazdy; w czasach nowożytnych uznany za synonim natchnienia poetyckiego (Hippokrene, Bellerofont).

Słownik łacińsko - polski

Źródło: online skills, licencja: CCO.

Galeria dzieł sztuki

Alexander Litovchenko, „Charon przepływający Styks”, XIX w., kolekcja prywatna, wikimedia.org, domena publiczna

Bibliografia

M. Dłuska, Władysław Strzelecki, *Metryka grecka i łacińska*, Wrocław 1959.

R. Greaves, *Mity greckie, Vis-a-vis*, Kraków 2009.

L. Miraglia, *Fabulae Syrae*, Focus Publishing/R Pullins & Colorado, 2011.

J. Parandowski, *Mitologia*, Londyn 1992.

J. Wikarjak, *Gramatyka opisowa języka łacińskiego*, Warszawa 2013.

J. Korpanty, *Mały słownik łacińsko-polski*, Warszawa 2012.